

Szerda.

Szerkesztői iroda:
Egyetem-utca 4-ik szám,
II. emelet.
Ide intézendő a lap szellemi
részét illető minden közle-
mény.
Kéziratok a levelek vissza nem
adottnak. — Bérmentes le-
velek csak ismerős kézkeztől
fogadtnak el.

Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-ik szám,
földszint.
Ide intézendő a lap anyagi
részét illető minden közle-
mény, u. m. az előfizetési
pénz, a kiadás körüli pa-
nassok és a hirdetések.

MAGYAR UJSÁG

(GYORS-POSTA)

POLITIKAI ÉS NEMZETGAZDÁSZATI NAPILAP.

1872. novemb. 6.

Előfizetési ár:
Videkre postán vagy hely-
ben házhoz küldve:
Egy évre . . . 16 frt. — kr.
Fél évre . . . 8 — —
Negyed évre . . . 4 — —
Egy hónapra . . . 1 — 40 —
Egyes szám . . . 6 kr.

Hirdetési díj:
kilencz hasábos petitsor
egyszeri hirdetés 12 kr.
többesre 9 kr. Bélyegdíj
minden hirdetésért külön
30 kr.
Nyílttér: négy hasábos
petitsor 30kr.

Pest, november 5.

Politikai szemle.

Tul a tengoren, a valódi szabadság földjén, egy szabad nép ma gyakorolja legfontosabb polgári jogait: ma van az Egyesült Államokban az elnökválasztás. Az eredményt már holnap nyilván tudatni fogja a táviró. Az esetre, ha Grant megválasztatnék, a mi bizonyosnak látszik, a kormányhivatalokban különböző változások lesznek.

Boutwell 4 millió arany eladását és 4 millió bond bevételét rendelte el. Bírói lezárás következtében a Chicago-vasut igazgatósága nem fog átalakítható bondokat kibocsátani, míg a részvényesek március 2-án tartandó közgyűlése az iránt határozatot nem hoz.

A „Bien Public” szerint a kormány csupán a négy évi elnökségre és az ideiglenes elnökségre vonatkozó törvényjavaslatokat terjesztendő a kamara elé. Ugyan-e lap megfogalmazza azon hírt, mely szerint a német nagykövet Ducrot tábornok egy napi parancsa miatt fel-szólalt volna. A minisztertanács mindazonáltal gondoskodni fog arról, hogy a napi parancs által előidézett sajnós benyomás megszűntessék.

A francia kamra költségvetési bizottsága elkészítette az 1873. évi költségvetésről szóló jelentését. A bizottság a kormány bejegyzésével 20,095,623 frankot törölt a szükségletből. A legnagyobb levonás történt a hadügyi és tengerészeti költségvetéseknél, melyekből 12 millió törölhetett.

A francia hadsereg tényleges állományának létszáma 1873-ra összesen 454,170 főből áll, és pedig 282 ezer 44 a gyalogság, 60,044 a lovaság, 53,308 a tüzérség, 9000 a műszaki csapatokra, 8000 a szekerészetre, 29,170 a zandára, 14,600 pedig a különböző csapatokra esik.

Leon Levi statisztikus Anglia lakosságának számát legközelebb közzétett kimutatásában, 30 millióra teszi. Ebből iparos 22 millió, melynek évi jövedelme 418 millió font sterling. Földműveléssel foglalkozik 3 millió. Angliában 30 ezer földbirtokos van s Anglia földjének egy harmada 150 ember kezében van.

Az olasz kormány elkészítette a törvényjavaslatot, mely a Róma város és tartomány területén levő egyházi testületek és egyházi vagyon kérdését szabályozza. A törvényjavaslat terjedelmes indoklás kíséretében, az ülésszak megnyitásakor, a kamra elé fog terjesztetni.

A bajor belügyminiszter nov. 3-án kelt kibocsátványával ismételtén az a Dachauer-féle bankokban való részvételtől és felszólítja a kerületi és helyi rendőrségeket, hogy ez intést lehetőleg köztudomásra hozzák, hogy a mennyire az államkormány áll, senki többé, intetlen, pénzt ne hagyjon ana bankok kezei között, vagy éppen új pénzt ne bizzon rájuk.

A „Krz. Ztg.” értesülése szerint Bismark a jelen belügyi esetekben nem akar személyes részt venni. Az osztrák nagykövet bemutatta a szociális értekezletben részt vevő osztrák delegáltakat.

Buda-Pest.

A képviselőház legutóbbi ülésében, nov. 4-én, Tóth Vilmos belügyminiszter benyújtotta a főváros rendezéséről szóló törvényjavaslat legújabb kiadását, mely azonban lényegére nézve nem igen különbözik a mult országgyűlés vége felé szövegre került elaborátumtól, melyet a fővárosi közvélemény oly kedvezőtlenül fogadott.

De Tóth Vilmos bátor férfiú. Ő nem szokott visszariadni a közvélemény haragjától; sőt mentül erősebben bírkózik meg ezzel, annál nagyobb a dicsősége. Jól tudja, hogy ő oly kabinetnek a tagja, melynek létele nem nyugszik a közvélemény szilárd alapján; tehát mit bibelődjék ezzel? neki előre kell haladnia a kijelölt uton, a centralizáció, a virilismus útján. Ezt követeli a közösséges logika, ennek pedig okvetlenül engedelmeskedni kell.

Es megvan Tóth Vilmosban az a bátorság is, törvényjavaslata indoklásában e vak engedelmeséget nyíltan be is vallani, kijelentvén, miszerint módosított munkálataiban szem előtt tartá azt, hogy a virilis szavazat a lapelve megmenessék.

Mintha a virilis szavazat csakugyan elv lenne, s nem pedig ellenkezőleg egy nagy elvnek, az egyenlőség elvének egyenes tagadása, lábbal taposása!

A 99 paragraphusból álló törvényjavaslat csaknem mindegyik sorában pompázik a „municipális önkormányzat” — de azért az egész törvényjavaslathoz világos és egyedül célja: az ország szívé, a fővárost, mentül szorosabban a miniszteri hatalomhoz láncolni.

E célból szükséges, hogy a fővárosi rendőrség állami vá változtassék át; e célból szükséges, hogy a főispáni ranggal felruházott főpolgármester ne lehessen egyedül csak a polgárok szabad választásának kifolyása.

Igaz, hogy e két pontot illetőleg a javaslat szerzői hivatkozhatnak némely más európai állam példájára, csak hogy felfogásunk szerint egy kormány feladata nem az, hogy a másutt létező rossz intézményeket az általa kormányzott országba átlántsátja. Ime, még nem akadt egy külföldi kormány sem, mely tőlünk akár a delegációkat, akár a virilis szavazatokat elirigylte s sajátjává tette volna.

De az új tvjavaslat szerint a kormány be nem éri a legfelsőbb felügyeleti joggal; nem éri be avval, hogy az egyesítendő fővárosok rendőri közegei egyenesen az ő parancsától függjenek; sem avval, hogy a főpolgármesteri hivatalra egyes befolyást gyakoroljon: hanem neki be kell hatnia az önkormányzat szentélyébe is, a főváros vagyoni viszonyai.

A 3. § szerint az oly ingatlan vagyon szerzésére vagy elidegenítésére, melynek értéke felülmúlja a 10,000 forintot, belügyminiszteri jóváhagyás szükségeltetik!

A mi körülbelül annyit jelent, hogy a fővárosi képviselőlet legsajátabb belügyeiben egyetlen lépést sem tehet a miniszter megkérdezése és jóváhagyása nélkül. — Mert hiszt azt mindenki tudja, hogy már alig lehet szó Pesten oly ingatlanról, melynek értéke ne haladja felül a tízezer forintot.

Mondjátok Liverpoolnak, Manchesternek, Nápolynak, Milanónak, vagy akár csak a kis Vicenának: hogy kérjen engedelmet a miniszteriumtól arra, hogy telket, épületet szerezzen, vagy eladjon, s meglassátok, mily homeri kacaját kaptok feleletül — és minálunk a fővárost, az ország büszkeségét, akarják ily „széleskörű önkormányzat” modernizálni!

Hasonló irányról tanuskodnak a törvényjavaslat többi paragraphusai.

Rendeljük, hogy a közvélemény hangosan fog e központozító s szabadelvűtlen irány ellen felszólalni, s hogy a képviselők százszor is megfogják fontolni, mielőtt a Lónyay-kabinet ez új attentumát szavazatukkal szentesítendik.

A szóban levő törvényjavaslat szövegét alább közöljük.

Helyi Igazs.

— Megérkezett-e már az a 10 millió? — fogja sok ember kérdezni, ki a kormányparti lapok biztatásainak hitelt adva szépen jégre vitetett.

Már egyszer kérdeztük, hogy hol kóborol az a 10 millió? A kormányparti lapok nem tudtak feleletet adni. Hisz még egy hét előtt pedig azt állították, hogy az osztrák nemzeti bank nov. 1-én 10 millió forintot fog a pesti pénzügyi folyóvá tenni. Jó volna tudni, miként van a hónap a kormányparti lapoknál fölözva s e szerint mikorra esik az első?

A felhivatalosok által hirdettet állítást az események nagyon hamar meghazudtolták.

Pedig, a mint már néhányszor írtuk, a pénzügyiség még folyton tart s ez most már csakugyan nagy lehet, mert a „P. Lloyd” sem hallgatja el tovább, mint eddig tévé, sőt hozzá teszi, hogy az sem a házbér, sem a novemberi szelvények után fizetett összeg folyóvá tétele által nem enyhült.

Ime, így szokták a kormányparti lapok a világot bolondítani. Különb, ha az osztrák bank csak azért adná a 10 milliót, hogy mondjunk le az önálló bankról, akkor csak tartalma meg a 10 milliót, mert attól tartunk, hogy utóljára sem 10 millió, sem önálló magyar bank nem lesz.

— Szláv lapok Majthényi új-vidéki kir. biztos működéséről szörnyű dolgokat közölnek. Nem tudjuk, hogy a fölmerült hírekből mi a való, mi nem. Ugyanis Majthényi kir. biztos hatalmával a szerb patronatus alapítványi okmányait, s 1867-től kezdve a jegyzőkönyveket karhatalommal elvettette. A második körülmény a „Zastava” mult hó 122-ik számában Gyorgyevics Milántól megjelent levél, melyben Majthényi oly tényre vádoltatik, melyet nem lehet azzal elűzni, hogy nem igaz. E levél szerint Majthényi Gyorgyevics kennek akarta föl fogadni.

A kormányparti lapoknak kötelessége volna e tárgyat fölvilágosítások közölni, s napfényre hozni minden tényt, a mi a szerb izgalomra vonatkozik, hogy a közönség lássa, mennyiben van indokolva a kir. biztosság kiküldetése. S ha csakugyan kiderül, hogy a szerbek bázallenes üzemeket folytattak, mindenki helyeselni fogja, hogy annak egyszer vége legyen, s az ország békéje oly törekvések által ne zavartassék meg.

Nyilatkozatot várunk tehát, még pedig indokoltat, tényeken alapulót, hogy mi igaz, mi nem, a mi Majthényi eddigi működéséről mondatik.

— A főváros rendezésére vonatkozólag a Deák-párt egy 16 tagból álló bizottságot küldött ki, mely a törvényjavaslat intézkedéseiről véleményt mondjon.

A bizottság tegnap megkezdte működését. Legelőször elhatározották, hogy a közegei törvény mindazon pontjai, melyekre hivatkozás történik, a szövegbe fölvetésenek. Továbbá a Pest, Buda és Ó-Buda közegei azonnali egyesítése kimondatott. A város joga az ingatlanok kisajátítására vonatkozólag oda módosított, hogy önállóan csak 10,000 frt értékű fekvőséget sajátíthat ki. — Ez a városi szabadelvi autonómia! Végül elhatározották, hogy a fővárosi rendőrségnek a kor-

mány alatt kell állania, és pedig a kötelező törvény meghozataláig ideiglenesen vegye át az állam a rendőrséget.

A virilisk kérdését szörnyen csúrik-osavárják. Most egy újabb experimentációval állnak elő, hogy t. i. az 1200 virilistából az összes választóközönség választ 200-at, s ezek képviselnek a fővárosi bizottságban a virilis szavazatokat. A dolog mindig ugyanaz, csak a forma és név lenne más. Ne szépségek a dolgot, mikor tudják, hogy a virilista kérdés máris mily gyűlölt. Azért tehát türe vele azzal a virilis intézménnyel s sok minden jobban lesz.

Néhány szó a tanrendről.

A középtanodákról szóló törvényjavaslat elvének bizottságilag történendő megvitatása s megállapítása elé feszült figyelemmel néz egy a paedagogus, mint a laicus, ezen alapulván a nemzet jövő művelődési irányának s arányának csirája.

A kérdések megvitatásának mélyébe nem igen nyultak még eddig azok, kiknek a nyilvánosság előtt föl szólniok hivatásuk s kötelességük, kivéve Dr. Heinrich et consortes cikkeket a realtanodák ellen, s én úgy hiszem, nem követek el szerénységet, ha a kérdéseknek bizottsági tárgyalatása előtt is fölhozok egyetmást.

A harmadik kérdés a latin és görög nyelvek kevés sikerrel tanításának okát kívánja megállapítani, a hetedik pedig a behozandó reformokról szól. E két kérdés az, melyekre megjegyzéseket teszek.

A gymnasiumok tantervének figyelmes átvizsgálása meggyőződött arról mindenkit, hogy a classicus nyelvek tanítása sikerrel nem fog járt mindaddig, míg a tanterv ésszerűbb elvekre nem lesz fektetve, hogy tehát a reformok nagyon is szükségesek.

Ime, a latin nyelvből négy osztályban hetenkint hat, négyben pedig öt tanóra van, a magyar nyelvből pedig mindenütt csak három, s így nagyobb súly van fektetve a latin nyelvre, mint a legtöbb ifjú anyas. s az állam nyelvére. Az elme kiképezésénél nem használható sikerrel az összes tanmód, hogy t. i. latinul is, magyarul is egyszerre tanulja a tanuló az előadottakat. Ez csak az elme gyakorlásánál, s képzettebb minősége mellett használható, mert a nyelvekben való sikeres haladásra okvetlenül szükséges, hogy a mit az ember tanulni akar, azt már legalább egy nyelven alaposan tudja.

Természetes, hogy nehezen megy a latin nyelv tanulása, mikor a mi magyar nyelven csak az 5-dik osztályban adatik elő, az latin nyelven már a negyedikben tárgyalatik, s az ifjunak tabula rasából kell fejtevére magolnia a meg sem értett nyelvet. Sőt az egyenletes haladás sem oly sikeres, mint ha a latin nyelvből csak olyasmint kell tanulni, minek elveit s alkalmazását anyanyelvben már alaposan tudom. S vajjon mi vonzóval bírjon Cicero, Virgilius, Tacitus, vagy a görög Homer, Herodot és Plato, minden classicussága, midőn még az édes anyanyelvű írók műveit sem ismerem, s míg ezek előttem idegenek, az idegen legyen már eszemben és szívemben?

A tanrendszert ugyan meg van (bár rossz) állapítva; de milyennek a tanerők? Tudjuk, hogy miként kezelik a tanítást a papi gymnasiumokon. Itt nagyrészt nem az dönt, vajjon a tantárgy kinek szakmája, vagy kinek kedvencz tanulmányi tárgya, hanem elosztják egymás között a tantárgyakat, a mint nekik tetszik, a tekintélyesebbek választanak, s a minores gentiumoknak az jut, a mi marad. S így ki alig tud görögül olvasni, nyakába teremtik a tanári szék.

Vegyük, természet, a kegyesrendiek. Ezeknél illető rendű papnövédek is tanárok, s gyakran megcsik, hogy a mit tulajdonképen meg csak tanulniok kellene, már annak tanítására rendeltetnek. Így például magam is jártam az ötödik osztályba, két kegyesrendi növendékkel, s két év múlva már latin iskolák tanárai lettek!

Ezek mellett világos, hogy nemcsak a görög, hanem bármily más nyelv és tantárgy tanítása kevés sikerű, ha a tanár maga is laicus meg.

A tanrendszert, véleményem szerint desperatus. Tessék: az első és második gymnasialis osztályban, hetenkint 4 óra van előírva a rajzra, és egy a szépírára. Talán úgy okoskodtak az illotók, ha tud a gyerekek rajzolni, majd fog tudni írni is. De hiszen, ez már umgekehrte ist nicht geföhren. A ki jól tud rajzolni, tud-e nyelv- és irálytanilag írni? Aligha.

A latin és görög nyelvből 5-6 a hetenkinti tanóra, történet és magyarból csak 3. A testgyakorlása, melyet télen bizást lehetne felnyíre szállítani — oly súlyt fektetnek, hogy mellette nem is veszők észre, melyek a 9-12 éves fiúnak a hetenkinti 28 tanóra. S ha ezenkívül még a sokkal hasznosabb élő idegen nyelveket akarja tanulni, ha ének, zene, gyorsírás stb. iránt fogékony s tehetséggel bír, nem marad egy órája is a szórakozásra, különösen a felsőbb osztályokban, hol a hetenkinti tanórák száma 29 és 32 között váltakozik.

A tananyag beosztása ugyan meg van szabva a közokt. miniszterium által, hanem azért a tanárok mégis önkényük szerint járnak el, s az ugynevezett főinspectorok is nagyrészt pictus masculusok, kik nem vizsgálják, mit és miként tanított a tanár, hanem lakozni járnak.

A összehívott bizottságtól függ oly gyökeres reformokat hozni, melyek által a középtanodák a kor követelményeinek színvonalára emelhetnek. Rendszer és tanerők, e két főfigyelmet érdemel, mert ezeken fordul a tanoda lényege. Adja a bizottság tagjainak jó belátása, hogy a kérdéseket közmegelegedéssé oldják meg.

Mérey Lajos.

A „Szombati lapok”-ból.

(Észrevételek Csernátony Lajos válaszára.)

(Vége.)

Ezt föltenni, ezt várni tőlük a nélkül, hogy alapelveiknek fentarthatására nézve teljes biztosítékot nyernének, oly naivitás volna kedves barátom, mely egész a képtelenségig menne. Ők nem tehetik föl se rólad, se senkiről azon követelést, hogy maguk alatt vágják a fát, s ha nem utasították vissza határozottabban a közeledést, ha — mire te oly nagy súlyt fektetesz — épen ellenkezőleg sokan rettegnek ezen közeledéstől, az csak azt bizonyítja, hogy a Sennyei-miniszteriumot óhajtók a közjogi kérdésekben való capitulációt remélnék a közeledő baloldaltól, míg a jobboldal másik része attól fél, hogy az új emberekkel a konzert kell megosztani. Nagy fontosságot tulajdonítasz te I. cikkedben két a legújabb időben előállott ténynek, annak t. i., hogy a jobboldal elutasította maga részéről azon időtlen tant, miszerint az alkotmányos téren működő ellenzék kormányképtelenné válnék, mihielyt a többség által hozott törvényeket véglegesenek nem vallaná. Ez, mint mondom, a főesemény, a másik pedig az, hogy bár Sennyei Pál nemcsak lehetséges, de valószínű, sőt bizonyossá tette kormányelnökségét. En ma főesemény fontosságát abban látom, hogy valamint „megjötték” a jobboldaliak erre az absurd állításra nézve, reménylenünk lehet, hogy épen úgy megjöjjenek egyebekre nézve is s valamint elenyészett a kormányképtelenség tana, ép úgy el fog enyészni azon tan is, hogy a baloldali programjától forradalmat hord méhében. De azt nem hiszem, hogy a jobboldal az újabb időben hajlandó lett volna kockázni tenni akár saját hatalmi állását, akár a közjogi alap fenállását, s ha mégis úgy áll ma a dolog, hogy fenáll a baloldal közeledésétől, azaz lehetségesnek tartják a közeledést, ez csak annyit jelent, hogy baloldali részről lényeges concessiókat, ha nem capitulációt remélnék. Nem hiszem, hogy maga Sennyei is másképen gondolkodnék. Hogy ő vigye be hátán a baloldalt a hatalomba, ezt ő róla, ki oly határozottan kijelentette, hogy a közjogi kérdésekre nézve a jobboldal álláspontját föltétlenül elfogadja, ő róla, a ki még a provisorium közjogi helyzetével is tudott substatálni, ki az ő-conservativnek régi közjogi politikájának képviselője, — föltenni már csak még sem lehet. Nem is hagyott fen semmi képtel s tekintetben, ámbár — a mit te felhozasz — kijelentette, hogy a baloldal egy történelmileg jogosult párt, mely nem adhatja föl elveit, ezek feladását nem is szükségelvén az ország ereke. U ezzel csak azt gondolta — legalább alig hiszem, hogy csalatkozom — hogy jó ezt a historicus pártot, mely többségre eddig csak forradalmak által és alkalmával jutott, kéznél tartani, lánczom, hogy legyen a hatalmat mivel jésztetni, ha tulajdonos akar Magyarország terjeszkedni, de attól ő excellentiája azt hiszem igen távol áll, hogy a parlamentarizmus váltogatása egykét tényezőre gyanánt ismerje el.

Azt elhiszem, hogy neki is jól esik, ha az ellenzék a Lónyay-kormányt döngeti, s ezért mutat a baloldal irányában udvarias ságot, a melyért viszonzásul teljes szívünkkel kívánhatjuk is neki, hogy segítse isten azon dolgában, a melyhez most fogott: de arról meg vagyok győződve, hogy épen azon föltételeket kívánna coalitio esetében, mint az orthodox deákpártiak, s a mi a „nemzeti akarat szabad nyilvánulhatásának” megengedését illeti, nekem, dacára az 1865-ki dicsegetes előzményeknek, némi kételyeim vannak, hogy bár Sennyei se volna képes államférfiúi tőgátjának szűzies fehérségét megőrizni a gyakorlati élet poros és füstös pályáján.

Nem hiszem ennél fogva, hogy akár Sennyei, akár ki más kész legyen a nélkül lépi szövetségre a baloddall s általában a nélkül bolygatni meg a jobboldal consistentiáját, hogy biztosítékot szerezzen arra nézve, hogy épen maradjon a közjogi alap; nem fog önszántából vállalkozni arra, hogy előkészítse a tét a baloldal többségre jutásának, mindaddig, míg nem bír garantíkat arra nézve, hogy a baloldal kormányra jutásával nem fogja akarni a közjogi alapot megdönteni, s miután az ellenzék hinni téged semmi fel nem jogosít, s mégis minden áron többségre akarod a pártot juttatni, az ő segítségökkel, jogos a föltevés, hogy ama garantákat megadandónak véled.

Ezen garancia nem lehet más, mint a baloldali közjogi programjától letétele. S erre a baloldal azon irány által, melyet eljárásában legújabbban vett, a legjobb uton van.

S itt már nemcsak az általa az Ellenörben előadott nézetekre, hanem a magát újabb balközéphez nevező pártnak egész eljárására kell reflectálnom.

Elmondottam nézeteimet Ghyczy Kálmán föllépéséről. Mélyen fájlalom, hogy az ő nyilatkozatából oly kevés bizodalom látszik ki a baloldali eszme jövőjéhez; azonban ő megmondotta tisztán s határozottan, meddig hajlandó menni s azon a ponton túl nem megy, akár legyen bizalma, akár nem. Az egész párt azonban, habár desavouálni látszott Ghyczy Kálmánt, tetteleg tovább ment mint ő, mert azt jelentette ki, — így szól legálabb a körnek ismeretes határozata, — hogy majd akkor fogja kimondani, mennyit enged, ha a jobboldal egy része fog a maga részéről nyilatkozni, s kilátásba tette, hogy akkor majd kész lesz programjának egy részét elengedni. Ugyanezen szellemben van tartva a balközép felirati javaslata s Tisza Kálmánnak azt indokoló két beszéde. Ki tudja most már, mi az, mennyi az, mit a párt programjából elengedni kész? Ki tudja, nem lenne e kész tovább menni mint Ghyczy Kálmán, a ki kijelentette, hogy a hadsereg kérdésében nem tesz concessiót semmi esetre? Épen a badsereg kérdésére vonatkozólag vannak oly előzmények, melyek a mondott föltevésre feljogosítanak. Többen és nevezetesen Tisza Kálmán mindenkor nagy fontosságot tulajdonítottak a honvédség intézményének s nagy vívmányak tekintették volna azt, ha a honvédség tüzéséggel s más segédszolgálatokkal láttatnék el. Tisza Kálmán különösen pártfogása alá vette a honvédséget s midőn debreczeni beszédében elősorolta a szélsőbal bűnlajstromát, azt is megemlítette, hogy hidegen viseli magát a honvédség intézmény iránt. Jókai Mór s Ivánka Imre nyilatkoztatták, hogy a magyar hadsereget életbeléptetni nem